

" Waterkwaliteit en visbestand in de Moerbeek anno 2026 "

1. Inleiding

De Moerbeek is een waterloop in de provincie Oost-Vlaanderen.

Het Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek (PCM) onderzocht op 9 april 2024 de visstand op de Moerbeek te Nazareth en De Pinte.

Het onderzoek kwam er op aanvraag van de dienst Integraal Waterbeleid (IWB) van Provincie Oost-Vlaanderen. Er zijn immers plannen om aan de monding van de Moerbeek in Nazareth nieuwe stuwen te plaatsen met bijhorende oplossingen om deze vispasseerbaar te maken. Zo zal de verbinding met de Schelde verbeteren terwijl toch ook meer water kan opgehouden worden in tijden van droogte. Op het moment in 2024 zorgt de huidige constructie aan de monding ervoor dat de Moerbeek enkel optrekbaar is vanuit de Schelde bij een hoge waterstand in de Schelde. Bij de plaatsing van de nieuwe vispasseerbare stuwen zou dan ook een meekoppelkans zijn om een krabbensleuf te plaatsen.

Het onderzoek van 2024 dient als nulpuntmeting waaraan toekomstige resultaten kunnen afgetoetst worden. Zo kan een eventuele evolutie in het visbestand gedetecteerd worden ten gevolge van de geplande herinrichting en vispassage. In het verleden werd de Moerbeek nog niet onderzocht door het PCM, maar op grondgebied De Pinte werd wel al één locatie in 2002 onderzocht door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Deze locatie werd in voorliggend onderzoek hernomen en staat nu als locatie 694 bekend in de visdatabank van Provincie Oost-Vlaanderen.

2. Waterkwaliteit

Naast fysieke migratiebarrières zoals bijvoorbeeld een stuw, kan er ook sprake zijn van fysicochemische knelpunten waarbij een ondermaatse waterkwaliteit het onmogelijk maakt voor vissen om een bepaalde zone in te nemen of te doorkruisen.

Helaas zijn er zeer weinig recente gegevens over de waterkwaliteit in het gebied.

Van de zeven relevant ogende locaties in het meetnetwerk oppervlaktewater van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) zijn er slechts twee die data opleveren recenter dan 2003. Het gaat dan om meetpunt 702800 net stroomaf locatie 692 en meetpunt 702700 zo'n 800m stroomop van locatie 691. Op meetpunt 702800 (locatie 692) is de meest recente data van 2017. Die toont dat er al een grote winst in waterkwaliteit was in 2017 ten opzichte van eerdere meetcampagnes in bijvoorbeeld 2000 en 2008.

Het blijft echter vooral in de tweede helft van het jaar opvallend dat er lage zuurstofconcentraties worden gemeten. De chemische zuurstofvraag (CZV) werd slechts om de 2 maanden bepaald en overschreed de norm voor kleine beken niet, maar ligt wel vaak aan de hoge kant, wat de lage zuurstofgehalten kan verklaren. Wat vooral opvalt is de zeer hoge geleidbaarheid van het water die de norm overschrijdt. Ook de normen voor totale fosfor en orthofosfaat worden overschreden. Totale stikstof, nitraat, sulfaten en chloriden vielen in 2017 volgens deze metingen binnen de norm.

Van meetpunt 702700 (stroomop locatie 691) is zeer beperkte data beschikbaar uit mei 2024 (zuurstof OK, geleidbaarheid te hoog) en uit juli 2021 (zuurstof te laag en geleidbaarheid te hoog).

In 2020 werd jaarrond gemeten en toen was het gehalte opgeloste zuurstof te laag en werden de normen voor geleidbaarheid, chemische zuurstofvraag, biologische zuurstofvraag, totale fosfor, orthofosfaat, totale stikstof en Kjeldahl-stikstof overschreden.

De waterkwaliteit liet in 2020 en 2017 dus te wensen over. De waarden kunnen voor een deel verklaard worden door de landbouwactiviteiten in de zone waar de beek door stroomt, maar er is ook nog waterkwaliteitswinst te boeken door de verdere uitrol van afvalwaterzuivering. Nu komt er, al dan niet rechtstreeks, nog huishoudelijk afvalwater terecht in de Moerbeek van verschillende clusters die ingekleurd zijn als “individueel te optimaliseren buitengebied – IBA gepland” of “collectief te optimaliseren buitengebied”. Het is dan ook wenselijk om vaart te zetten achter de opvang en zuivering van dit huishoudelijk afvalwater. De zeer beperkte meetresultaten uit 2024 zijn onvoldoende om vergaande conclusies uit te trekken, maar het aanwezige visbestand en de waarden voor zuurstofconcentratie en geleidbaarheid lijken in de juiste richting geëvolueerd te zijn.

Op basis van de beperkte gegevens die aanwezig zijn uit eerdere onderzoeken (zowel waterkwaliteit als visonderzoek INBO) lijkt het dat de Moerbeek gunstig geëvolueerd is richting een meer diverse en kwaliteitsvol ecosysteem in de voorbije twee decennia. De waterkwaliteit lijkt verbeterd en dit vertaalt zich in een uitgebreider en meer divers visbestand in de waterloop. De verbetering van de connectie met de Schelde door de plaatsing van de geplande vispassage, zal het visbestand in de waterloop naar alle verwachting verder vooruit helpen en tegelijk dat visbestand beter bestand maken tegen droogtes of calamiteiten door het de kans te bieden naar de Schelde te vluchten indien nodig.

Het is echter ook aan te bevelen om verder in te zetten op een verbetering van de waterkwaliteit, onder andere door werk te maken van de opvang en zuivering van huishoudelijk afvalwater in het stroomgebied.

a) Huidige toestand

De evolutie van de waterkwaliteit evenals de doelstellingen per waterlichaam kan handig opgevolgd worden via de waterdashboards die online staan: *Dashboard oppervlaktewaterlichamen*. [[Dashboard oppervlaktewaterlichamen](#)]

De Moerbeek maakt deel uit van het afstroomgebied van de Leebeek. De resultaten voor de Leebeek zijn in het dashboard te vinden onder de resultaten voor het Vlaamse waterlichaam Boven-Schelde IV (VL05_58).

b) Toekomstperspectieven

De verschillende geplande acties zijn terug te vinden in het stroomgebiedbeheerplan 2022-2027. Dit is eveneens online raadpleegbaar:

<https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/stroomgebiedbeheerplannen-2022-2027>.

[<https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/stroomgebiedbeheerplannen-2022-2027>]

De rapportage over deze acties is terug te vinden in het wateruitvoeringsprogramma:

<https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/wateruitvoeringsprogramma>.

[<https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/wateruitvoeringsprogramma>]

3. Afvissingen

De meest recente afvissing van de Moerbeek dateert van 2024.

a) Studiegebied

Het onderzoek werd op 9 april 2024 uitgevoerd op 4 locaties op de Moerbeek (OS231, OS231f en OS221), een waterloopstelsel 2de categorie, te Nazareth en De Pinte, Oost-Vlaanderen. Door verschillende ingrepen in het verleden heeft het bekenstelsel niet overal een natuurlijke stroomrichting en heeft de huidige Moerbeek twee mondingen in de Schelde; de OS231 mondt in Nazareth uit in de Schelde en de OS221 mondt in De Pinte eveneens uit in de Schelde. De waterloop is grotendeels rechtgetrokken.

Tabel 1 geeft een overzicht van de bemonsterde locaties, inclusief aanduiding van de stroomrichting op de verschillende trajecten.

[Zie: Zoeter Vanpoucke M., Boets P., Poelman E. (2024). Visstandsonderzoek van de Moerbeek te Nazareth en De Pinte – 2024. 18p.]

b) Vissoortensamenstelling

In totaal werden 9 vissoorten aangetroffen op de Moerbeek (Tabel 2, Figuur 5).

Hieronder bevonden zich ook twee invasieve uitheemse vissoorten; namelijk de blauwbandgrondel en de zwartbekgrondel. Deze laatste werd enkel op locatie 691 aangetroffen nabij de monding in de Schelde, terwijl de blauwbandgrondel op 3 van de 4 locaties werd gevangen. Behalve vissen, werd ook Chinese wolhandkrab, een uitheemse en invasieve krab, waargenomen op locaties 691 en 693.

Het visonderzoek toonde op elk van de twee meest stroomafwaartse locaties van de Moerbeek, namelijk locatie 691 op OS231 en locatie 694 op OS221 een relatief diverse visgemeenschap met 6 soorten (Tabel 2, Figuur 5).

De soortensamenstelling verschilt echter tussen deze twee locaties. Blauwbandgrondel, paling en rietvoorn komen op beide locaties voor. Daarnaast gaat het op locatie 691, vlak aan de monding in de Schelde in Nazareth, om drie- en tiendoornige stekelbaars en zwartbekgrondel, terwijl op locatie 694 in De Pinte dan weer blankvoorn, riviergrondel en snoek werden gevangen. Dit is tevens de enigste locatie waar riviergrondel en snoek werden aangetroffen én de enigste locatie waar geen stekelbaarzen werden gevangen.

Op locatie 692 werden 4 vissoorten aangetroffen: drie- en tiendoornige stekelbaars, blauwbandgrondel en paling. Op locatie 693, de meest stroomopwaartse locatie, werd enkel drie- en tiendoornige stekelbaars gevangen.

In totaal werden 131 vissen gevangen op de Moerbeek; 40 op locatie 691, 24 op locatie 692, 45 op locatie 693 en 22 op locatie 694. Locatie 694 kent dus de laagste absolute aantallen vissen, maar toont qua soortendiversiteit wel hoogste diversiteit waaronder ook roofvis. Ook de gevangen biomassa was het hoogst op locatie 694. Dit was te wijten aan de aanwezigheid van een aantal grotere palingen en een snoek.

Op basis van aantallen is de driedoornige stekelbaars (52% van de gevangen individuen) de meest abundante soort in de Moerbeek (Figuur 6). Op basis van biomassa was paling het meest abundant in de vangst (Figuur 6). Omdat de enkele snoek die gevangen werd op locatie 694 een lengte van 47.5cm en gewicht van 732.2g had, maakt deze ene vis circa één derde van de totale gevangen biomassa uit.

c) Besluiten

Het onderzoek in 2024 toont met 9 vissoorten een aanvaardbare soortendiversiteit in de Moerbeek als geheel.

De afzonderlijke locaties verschillen echter sterk qua soortendiversiteit.

Slechts op twee locaties, namelijk de meest stroomafwaartse locaties 691 en 694, is de visgemeenschap relatief divers met elk 6 aanwezige soorten. De nabijheid van de Schelde speelt hier wellicht een grote rol in, hoewel de verbinding met de Schelde niet optimaal is. Zoals vermeld is er op locatie 691 enkel verbinding met de Schelde bij hoge waterstand.

Locatie 694 in De Pinte steekt er bovendien qua soortendiversiteit.

Niet enkel zijn hier 6 verschillende vissoorten aanwezig waaronder zich vijf inheemse soorten bevinden, het is ook de enige locatie waar een roofvis (snoek) aanwezig is en er riviergrondel aangetroffen wordt. Daarmee komt er een soort voor die hogere eisen stelt aan zijn leefomgeving dan de overige aangetroffen soorten op de Moerbeek.

Dit beeld wordt verder versterkt omdat dit soortenaantal bereikt wordt ondanks de afwezigheid van stekelbaarzen (zowel 3- als 10-doornig) op deze locatie.

Stekelbaarzen zijn immers generalistische pionierssoorten die zich reeds met een minder optimale (fysicochemische) waterkwaliteit tevreden stellen (Vandelannoote *et al.*, 1998). Dat deze soorten die elders in de waterloop talrijk aanwezig zijn, hier vervangen werden door vissoorten die hogere eisen stellen aan de waterkwaliteit benadrukt dat locatie 694 ecologisch de meest waardevolle locatie is die in dit onderzoek werd bemonsterd.

Net stroomaf van het afgeviste traject op locatie 694, bevond zich ook een stuk beekbedding met stenen waarover het water sneller stroomde en zo een riffelpatroon creëerde. Dergelijke riffels in een waterloop zijn aantrekkelijk voor onder andere riviergrondel en zorgen door de turbulentie op die locatie ook voor een betere zuurstofopname van het water.

Hoewel er in de onderzoekslocaties vlakbij de respectievelijke mondingen een relatief divers visbestand werd aangetroffen, is dit verder stroomopwaarts niet het geval. Locaties 692 en 693 zijn met respectievelijk 4 en 2 vissoorten soortenarm. Op locatie 693 valt daarenboven de afwezigheid van paling op. De soort was op de twee verder stroomafgelegen locaties (692 en 691) relatief talrijk aanwezig. Dit kan een indicatie zijn dat er zich tussen locatie 692 en 693 een migratieknelpunt bevindt.

Het onderzoek van 2024 is de eerste maal dat er meerdere locaties op de Moerbeek onderzocht worden. Enkel op locatie 694 werd al eerder een visstandsonderzoek uitgevoerd. Daar werd in 2002 door INBO enkel driedoornige stekelbaars (4 stuks) en gibel (2 individuen) gevangen (*vis.inbo.be*). Anno 2024 is dus al een veel uitgebreider visbestand aanwezig waarvan de meeste soorten nu voor het eerst werden waargenomen op de Moerbeek. Dit gaat vermoedelijk gepaard met de verbetering in de waterkwaliteit.

Door klimaatverandering zullen extreme weerfenomenen vaker voorkomen (MIRA, 2015) wat het belang van vrije vismigratie nog sterker benadrukt. Door middel van vrije migratie tussen de Schelde en de Moerbeek kan de soortendiversiteit uitgebreid worden en de inheemse visgemeenschap versterkt worden. Zo kan ook de weerbaarheid van het ecosysteem verhoogd worden tegen uitheemse invasieve soorten zoals bijvoorbeeld blauwbandgrondel. De interspecifieke competitie verhoogt hierdoor immers waardoor exoten zich moeilijker kunnen vestigen (o.a. Verhelst *et al.*, 2016).

Voor een katadrome soort als paling is een uitgesproken migratie zelfs essentieel om de levensloop te voltooien. “Katadroom” betekent dat een migratie tussen opgroeigebieden in zoet water en voortplantingsgebieden in zout water (en omgekeerd als juveniel) voor deze vissen onontbeerlijk is om zich succesvol voort te planten.

Behalve de geplande vispassage aan locatie 691 kan het in dat opzicht ook interessant zijn om verder stroomop na te gaan of er nog migratieknelpunten zijn. Naast het vereenvoudigen van de toegang tot het gebied, is het immers ook belangrijk dat er vrije migratie binnen het gebied zelf mogelijk is.

Het valt op dat er op locatie 693 geen paling werd aangetroffen terwijl die verder stroomaf relatief talrijk aanwezig was. Dit kan erop wijzen dat er zich stroomaf van locatie 693 een knelpunt bevindt. Op locatie 693 werd bijvoorbeeld een rooster waargenomen dat de duiker onder de Zandstraat moet vrijwaren van verstoppingen. Uit ervaring is bekend dat dergelijke roosters (o.a. bij enige vuilophoping) al een migratieknelpunt kunnen vormen lang voordat ze een belemmering betekenen voor de afvoer.

VERBEIREN Marc

Wolvertem, maart 2026

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger Eva DE BLEEKER in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Jo BROUNS :
 “ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2025-2026 , vraag nr. 484 van 6 februari 2026 } .

TABEL 1

Tabel 1: Overzicht van de verschillende locaties te Geraardsbergen waar een traject werd afgevestigd met aanduiding van de X en Y coördinaten (Lambert 72). De coördinaten horen toe aan het meest stroomopwaartse punt van het afgevestigde traject. De gegeven locatienummers komen overeen met deze in de visdatabase van provincie Oost-Vlaanderen. Dit wordt op kaart weergegeven in Figuur 1.

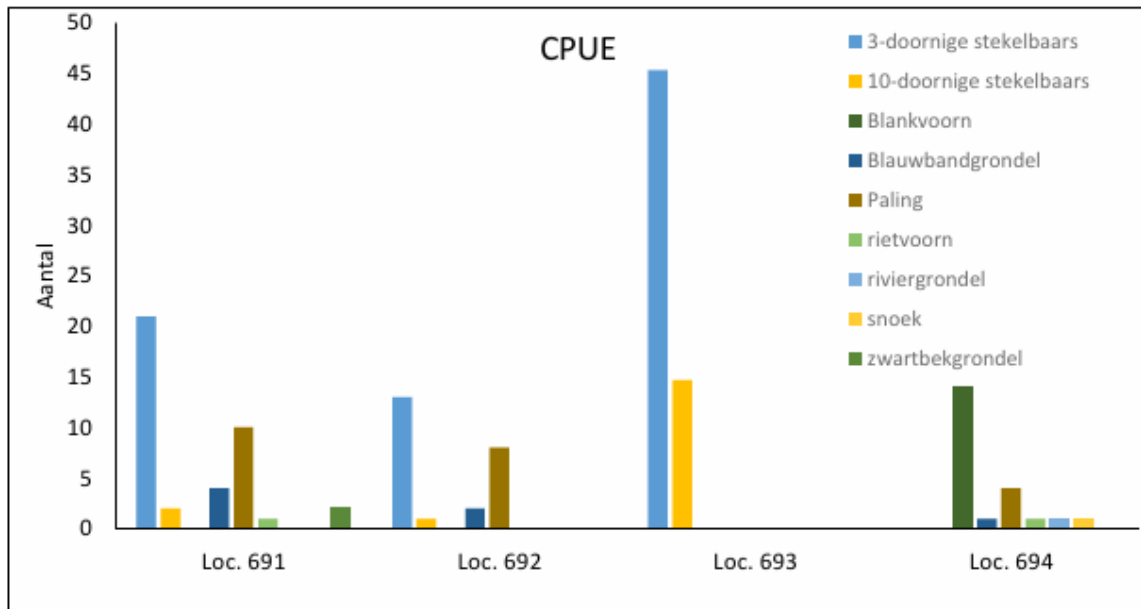
Locatie	Straat	Waterloop	X	Y	Beviste afstand
691	Scheldeoever	Moerbeek	99150.893	182331.629	100 m
692	Pontweg	Moerbeek	99295.059	181154.176	100 m
693	Zandstraat	Moerbeek	98553.683	182619.815	75 m
694	Vredespada	Moerbeek	101955.553	184027.136	100 m

TABEL 2

Tabel 2: Effectieve vangst per soort per traject. Uitgedrukt in CPUE (Catch Per Unit Effort), zijnde vangst per 100m in aantallen (n) en gewicht (g). (-) = Niet van toepassing. N.B. = Niet beschikbaar. "V" = Aanwezig. Zie ook Figuur 5. De laatste kolom geeft de minimum en maximumlengte weer die bij die soort werd waargenomen in de Moerbeek. (*) bij een waarde betekent dat deze onvolledig is. Concreet werden 2 palingen niet gewogen.

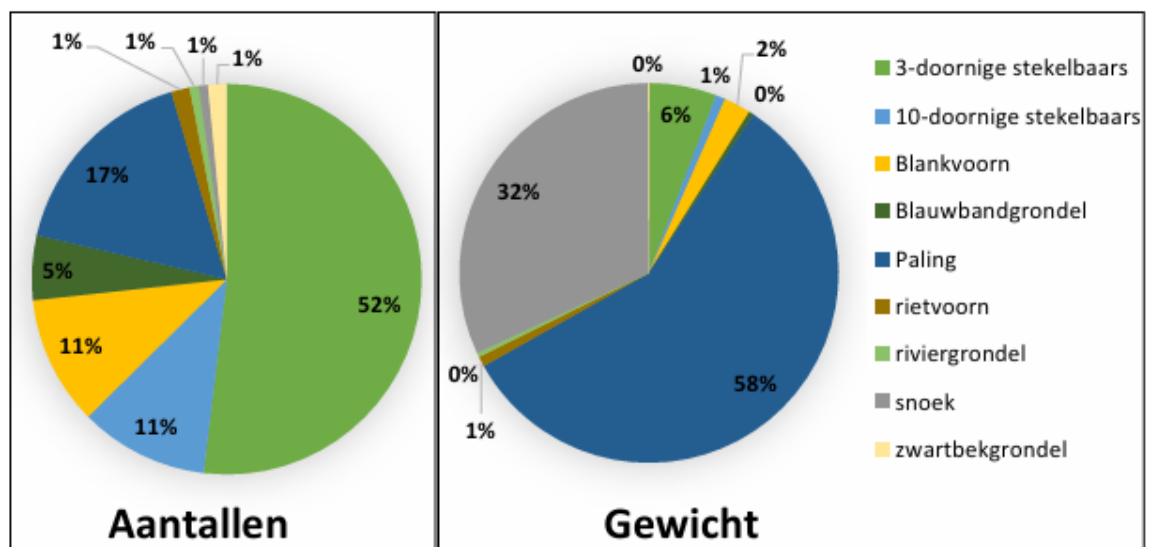
Soort	Locatie 691		Locatie 692		Locatie 693		Locatie 694		Lengte	
	n/100m	g/100m	n/100m	g/100m	n/100m	g/100m	n/100m	g/100m	min.	max.
3-doornige stekelbaars	21	46.4	13	25.7	45.3	80.9	(-)	(-)	4.0	6.5
10-doornige stekelbaars	2	2.7	1	1.2	14.7	20	(-)	(-)	4.4	6.4
Blankvoorn	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	14	52.7	5.2	8.1
Blauwbandgrondel	4	6.9	2	2.4	(-)	(-)	1	0.3	3.6	7.1
Paling	10	256.7	8	399.4*	(-)	(-)	4	666.8	9.0	61.0
rietvoorn	1	12.9	(-)	(-)	(-)	(-)	1	7	8.4	10.4
riviergrondel	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	1	8.4		9.7
snoek	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	1	732.2		47.5
Zwartbekgrondel	2	1.6	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	4.1	4.6
Chinese Wolhandkrab	V	N.B.	(-)	(-)	V	N.B.	(-)	(-)		N.B.

FIGUUR 5

Figuur 5: Gevangen aantallen per soort en per locatie in Catch Per Unit Effort (CPUE) of vangst per 100m.

FIGUUR 6

Figuur 6: Soortensamenstelling van de effectieve vangst. Links op basis van aantallen. Rechts op basis van gevangen biomassa.